

Amazonka

sa zelene potkove

Kao hazenašica u HAŠK-ovom dresu, s loptom (1924).

Tekst: RATKO CVETNIĆ

Jedno od obilježja haškovskog poimanja športa bili su all-round športashi, aktivni, a nerijetko i vrlo uspješni, u različitim disciplinama, pa se tim putem kretala i karijera Ivane Tomljenović. Bila je odlična atletičarka, skijašica, tenisačica, a sudjelovala je i u prvoj košarkaškoj utakmici u Zagrebu, koja je održana u siječnju 1929. godine.

Zimus nas je Muzej grada Zagreba obradovao izložbom „Zagrepečanka u Bauhausu“ kustosice Leile Mehulić, posvećene životu Ivane Tomljenović Meller, čemu sa zadovoljstvom posvećujemo prostor rubrike u ovom Olimpiju. Suvremenom čitatelju dugujemo jedno objašnjenje: pod «Bauhausom» iz naslova izložbe ne misli se na lanac supermarketa nego na slavnu školu za arhitekturu i primijenjenu umjetnost koju je nakon I. svjetskog rata u Njemačkoj osnovao Walter Gropius i koja je u nepunih desetljeće i pol svoga djelovanja izazvala estetsku revoluciju postavivši nove paradigme ne samo u arhitekturi, nego i u srodnim disciplinama XX. stoljeća.

Tko je Ivana Koka Tomljenović?

Nakon izložbe o njenom životu i radu posjetitelj bi se lako složio: u tome je filmu nedostajao samo Humphrey

Bogart, i to u nekoj od svojih klasičnih inkarnacija. Samo pitanje bi u vrijeme art decoa u Zagrebu bilo deplasirano; znalo se da njena pojava u salonima Zagreba, Beograda, pa potom i europskih metropola izaziva „sveobće udivljenje“, jer je još kao tinejdžerka postala nezaobilaznim, ponekad i fatalnim, dijelom visokoga društva. Premda njena likovnjačka djelatnost, koju ćemo ovdje ostaviti po strani, i danas izaziva podijeljena mišljenja struke, nama je u prvome redu važna kao športashica i športski djelatnik, a među kvalitete izložbe u MGZ-u možemo uvrstiti sretnu okolnost da ta njena strana nije zanemarena.

Rođena je 1906. na zagrebačkom Strossmayerovom trgu, u obitelji posljednjega hrvatskoga bana dr. Tomislava Tomljenovića. Usred dobrostojeće obitelji, Ivana je u svojoj mladosti svakako uživala blagodati visokoga

građanskoga položaja, koji joj je omogućio slobodan pristup športu, ali ju nije odredio svjetonazorno, što će se ogledati u njezinim antimonarhističkim, a kasnije i otvoreno ljevičarskim očitovanjima.

Već kao djevojčica aktivna je u Hrvatskom sokolu u kojem se ističe u lakoatletskim disciplinama, ali prava športska karijera vezana je uz veliku instituciju hrvatskoga športa prve polovice XX. stoljeća - uz HAŠK. Napominjemo to stoga što nam danas - u vrijeme kada javni športski diskurs prečesto biva pridavljen vulgarnosti - HAŠK doista ostaje podsjetnikom na značaj športa u građanskoj i akademskoj zajednici.

Jedno od obilježja haškovskog poimanja športa bili su all-round športaši, aktivni, a nerijetko i vrlo uspješni, u različitim disciplinama, pa se tim putem kretala i karijera Ivane Tomljenović. Bila je odlična atletičarka, skijašica, tenisačica, a sudjelovala je i u prvoj košarkaškoj utakmici u Zagrebu, koja je održana u siječnju 1929. godine, i to između dviju ženskih sastava.

U vrijeme njezinoga ulaska u HAŠK, u našoj se i europskoj mladeži, osobito ženskoj, sve više popularizira hazena ili „češki rukomet“, koji se igrao na dvostruko većem terenu i po modificiranim pravilima.

Zbog temperamenta i borbenosti, a svakako i zbog veoma privlačne pojave, ova „Amazonka sa Zelene potkove“ kako je zove autorski tim izložbe, brzo je postala zvijezda športskih rubrika i miljenica publike. Svakako s pokrićem, jer osim što je bila nositeljicom igre državne hazenaške reprezentacije, Ivana Tomljenović bila je i jedna od najboljih atletičarki tadašnje Jugoslavije s rekordima u disku i skoku u vis. To joj je 1928. godine donijelo naziv najbolje jugoslavenske športašice.

Ta reputacija pomogla joj je da, poput današnjih športaša, često mijenja mjesto boravka: Ljubljana, studij u Beču i dres Sportvereina Wien, potom odlazak u Berlin gdje - u vrijeme svog boravka na Bauhausu - sa SC Charlottenburgom osvaja europsko klupsko prvenstvo, zatim Vynohradski Sokol u Češkoj... i tako sve do kraja hazenaške karijere u beogradskom BSK-u.

No kako hazenu nakon II. svjetskog

rata sve više istiskuje rukomet, tako će Ivana Tomljenović Meller svoju dužnosničku karijeru ostvariti u športu koji danas poznajemo mnogo bolje. Među mnogobrojnim dužnostima ističu se potpredsjednička u Rukometnom savezu Hrvatske, ali i dužnosnički mandati u Atletskom savezu Hrvatske te u Fiskulturnom društvu Dinamo.

Treba spomenuti da je za vrijeme svoga boravka u Bauhausu, koji je tada bio jedan od središta europske intelektualne ljevice, Ivana Tomljenović u mnogočemu formulirala svoje socijalističke stavove što će njoj, a i njenoj obitelji, koji puta zagorčati život u uvjetima monarhističke Jugoslavije. No, ni poslije rata, u okvirima u kojima su njeno građansko porijeklo i civilizacijske navike odudarale od boljševičke uravnilovke, trebala je i te kako zapeti da dokaže svoju pripadnost novoj orijentaciji.

Borbenost i odanost idejama

Bauhauza zadržali su je u krugu ljudi koje je režim tolerirao, pa je u svojim novim ulogama, dužnosničkim i pedagoškim - kao srednjoškolska nastavnica likovnog odgoja - dočekala umirovljenje. Povukavši se iz javnoga života, već gotovo sasvim zaboravljena, umrla je 1988. godine.

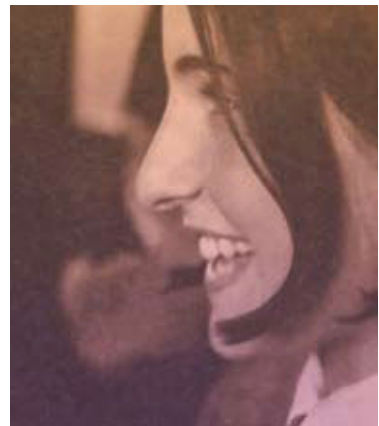
Premda bi se ovo podsjećanje moglo svrstati i u našu rubriku posvećenu povijesti športa ipak je - uzimajući u obzir i spomenutu izložbu - donosimo s velikim zazivom aktualnosti, jer je Ivana Tomljenović u mnogo čemu preduhitrila današnje vrijeme te se sama izborila za status u športskim i dužnosničkim redovima svoga vremena.

Završimo stoga citatom iz kataloga izložbe, jedva odoljevajući napasti da pojam Bauhaus zamijenimo pojmom HAŠK: „Bavljenje športom u vremenu njezina formiranja bilo je odraz stalaške privilegiranosti, i, mnogo značajnije, osobnog svjetonazora koji je podrazumijevao osoban odnos prema tjelesnosti, samosvijest i emancipiranost, a koji je bio ugrađen i u načelo Bauhauza da je čovjek jedinstvo duha i tijela.“*

Literatura:

Mehulić, Leila: Ivana Tomljenović Meller - Zagrepčanka u Bauhausu, Muzej grada Zagreba, Zagreb, 2010.

www.mgz.hr - mrežno mjesto Muzeja grada Zagreba (veljača 2011)

Summary

This winter Ivana Tomljenović Meller (1906-1988), a visual artist and educator from Zagreb, received deserved recognition through the exhibition in Zagreb's City Museum dedicated to her unique and dynamic lifestyle. However, she is much less known for her also very rich sports resume that started in Hrvatski Sokol (The Croatian Falcon) and HAŠK and developed as a sign of extreme self-conscience which was upgraded while she was a student of Bauhaus and which she demonstrated throughout her whole life.

Formerly one of the best European hazena athletes, she was a state team representative in several sports and later a prominent sports official.

U Zagrebu 1950. sa Švedanom Paulom Hoegbergom, budućim predsjednikom Međunarodne rukometne federacije